

Matouš Vanča

Náboženská legitimizace politické moci v Římě pohledem antických dějepisců

Práce Matouše Vanči je výsledkem (na bakalářskou práci) nadstandardní péle, ukazuje na autorovu výbornou obeznámenost s primárními prameny; autor prezentuje svůj materiál i své argumenty zcela korektně, formální stránka je bez větších problémů a práce tudíž splňuje všechny náležitosti k obhajobě. Bodový součet v jednotlivých kategoriích hodnocení dává výslednou známku **výborně**. Přes toto zcela pozitivní hodnocení jsem se v jednotlivých bodech níže (coby oponent) zaměřil primárně na kritiku toho mála, co mi na práci přišlo diskutabilní, hlavně proto, aby autor dostal užitečnou kriticky laděnou zpětnou vazbu, aniž by utrpělo hodnocení jeho práce.

Proto jsou poznámky u oddílů převážně kritické, ale bodové hodnocení je velmi pozitivní.

1) STRUKTURA ARGUMENTACE

Práce je psaná velmi čtivě, text hladce plyne, naplněn až po okraj různými konkrétními příklady z antických pramenů. Text je plný „historek“, je to proto, že autor je historik? :-)

Řeka příkladů plyne, *per longum et latum*, přerušována pouze nadpisy nových kapitol. Materiál skutečně je rozdělen do tematických celků pod hlavičkami kapitol, ale během toho širokého a pestrého proudu scének je snadné ztratit orientaci v tom, co je vlastně jednotlivým příkladům v dané kapitole společné. Příklady jsou jistě samy o sobě zajímavé, ale jejich počet způsobuje nepřehlednost, uprostřed proudu ukázek přestává být zřetelná červená nit, která by je držela pohromadě.

Prospělo by, kdyby byl obecně charakterizován princip nebo vzorec společný příkladům, což by též zlepšilo schopnost registrovat odchylky a variace. Autor sice charakterizuje rámec nebo typ (postava legitimizuje; postava podvodně legitimizuje; historik legitimizuje postavu), kterým ze široka dělí příklady do kapitol, ale neanalyzuje formu a fungování příkladů, které takto vypočte.

Kapitolám obecně schází souhrny na konci, které by z té záplavy příkladů vytěžily nějaký závěr, představily nějaký systém, který v daném souboru dat lze rozpoznat. Čtenář by si pak mohl z každé kapitoly odnést nějakou konkrétní tezi či myšlenku, se kterou by se dalo dále pracovat, například bychom pak mohli srovnávat typické formy a jejich odlišnosti mezi jednotlivými kapitolami.

Interpretace by podle mého názoru pak sama organicky rostla z těchto průběžných generalizací, hledání společných rysů a jejich pospojování a nebyla by čímsi cizím montovaným úplně zvenku, jak je to nyní.

Z hlediska rovnovážného rozvržení textu mě též zarazila kapitola věnovaná proměně v průběhu principátu – text působí nedokončeně a do zbytku práce příliš nezapadá.

Hodnocení: 7 bodů z 8.

2) FORMÁLNÍ ÚROVEŇ

Formální úroveň je velmi dobrá. Zaznamenal jsem v podstatě jen dva typy chyb spadajících do této kategorie:

1) Občasná opakování identických slov či podobných frází (např. „lze demonstrovat na několika příkladech“ a hned nato „lze ilustrovat na následujících případech“, s. 11)

2) Chyby v latině či prepisech řečtiny:

např. s. 45: „*per nocturnas visa*“, mělo by znamenat „noční vidění“, (gramaticky nesmyslný fragment, *nocturnas* a *visa* nejsou ve shodě, možná chybí slovo)

s. 18, „*Rómaion Týché*“ – správně by mělo být *Rhómaíon Týché* (tedy pokud přepisujeme řecké *rhó* jako *rh*, což může nebo nemusí být, ale člověk by každopádně měl být konzistentní)

a pak v textu několikrát i v bibliografii zmatek u přepisů názvů děl Appiánových: „*Rhomaiká*“ (správně *Rhómaika*, pl. n., v řečtině je na koncovém „a“ přízvuk, ale samohláska je krátká, kmenová samohláska je ω , tedy dlouhé $\acute{o}$, stejně jako Plútarchova díla výše) a Cassiových: „*Rómaiké historía*“ (konzistentně s ostatními prepisy: *Rhómaiké historía*)

Nicméně dohromady jsou to opravdu jen drobnosti.

Hodnocení: 8 bodů z 8.

3) PRÁCE S PRAMENY

Práci s prameny není co vytknout – jak primární, tak sekundární prameny jsou užívány korektně a zvláště chvályhodná je autorův nenucený přehled po primárních pramenech, z nichž čerpá.

Hodnocení: 8 bodů z 8.

4) VLASTNÍ PŘÍNOS

Autor zvolil zajímavý přístup v tom ohledu, že od sebe prakticky úplně oddělil „data“ a jejich výklady. Nejprve představí velké množství dokladů, což zabírá většinu práce, a na konci věnuje speciální oddíl interpretaci, která se vynořuje úplně zvenku, jako mechanicky nasazená aparatura. Za velmi zajímavé a podnětné považuji to, že není předložena jen jedna interpretace, ale jsou vyzkoušeny hned čtyři. Je to občerstvující v tom smyslu, že většina studentů obvykle volí jeden interpretační rámec, totiž takový, který jim subjektivně sedí na zvolenou látku nejlépe a výklad pak má tendenci napůl s látkou splynout do jakéhosi amalgámu. Pokus aplikovat více perspektiv je potenciálně užitečný v tom, že může téma uchopit více prismaty a vytvořit tak plastičtější obrázek.

Nicméně v tomto případě experiment mnoho zajímavého nepřinesl. První z prezentovaných teorií, Durkheim, je aplikován jen ve velmi hrubých obrysech, v podstatě je pracováno hlavně s tezí „posvátno = společenství“, ale zisk z použití tohoto prismatu žádný nevidím.

Weberovsko-wachovská interpretace nepůsobí příliš jako interpretace: spíše jako zhodnocení, zda se jejich rozličné typologie dají naroubovat na římskou kulturu. Nové světlo na zkoumaný problém to nevrhá (možná jsem ho jen přehlédl). K čemu nám ty typy jsou?

Luhmann a Bellah – tyto kapitoly působí, jako krátké komentáře navazující na některé aspekty tématu, které jsou přeformulovány na pomoci některých stěžejních konceptů těchto badatelů.

Opět nevidím, jak nám to pomůže rozkrýt řád, či spatřit zákonitosti v mase prezentovaných příkladů. Vysvětluje to nějak aspekty tématu, které nám přišly nejasné? Otevírá nám to nějaké zajímavé otázky?

K prezentaci čtyř interpretačních rámců se ještě vnučuje samozřejmá otázka: Proč jsou vlastně zvoleny právě tyto čtyři teoretické rámce ze všech potenciálně možných? Je tato volba řízena nějakými konkrétními důvody?

Religionistika má k dispozici víc, než 6 v práci navržených teorií (z nichž dvě jsou vyřazeny):

Zvolit lze cokoliv (v závorkách nabízím lehce karikaturní skici jejich výkladu)

- od staříckých výkladů animistických a frazeriánských (legitimizace funguje díky magické síle slova asociující dotyčného s numinózní mocí typu mana, jež je však ambivalentní a lze ji u protivníka reinterpretovat jako prokletí; cílem politických soubojů je věčná snaha po „občerstvení moci“ skrze symbolickou oběť aktuální garnitury)
- přes marxistické (náboženství je nástroj, kterým se fixuje a brání status quo, v němž vrchnost drží masy v porobě, jakožto nediskutovatelný posvátný řád)
- jungovský (napojením na archetypální vzory poskytované náboženskou tradicí dotyčný usiluje o integraci těchto obsahů do celku osobnosti a tedy individuaci)
- freudovský (legitimizace je bludná představa, která slouží jako náhražková fantazie, překrývající naši podvědomou touhu mít sex s matkou a zabít otce; tento blud se jeví přesvědčivý, protože čerpá svojí sílu z konstantního pocitu provinilosti plynoucího z těchto vytěsněných tužeb)
- strukturalismus (je třeba probádat, v jakých explicitních a implicitních binárních opozicích jsou legitimizační akty artikulovány a strukturovány a zda náhodou nespočívá jejich smysl v tom, že vposledku mediují napětí mezi Přírodou a Kulturou)
- kognitivní (lidský kognitivní aparát má jako jeden z hlavních prostředků poznávání systém metaforického a asociativního spojování podobného s podobným, sítí těchto podobností a vztahů je strukturován náš každodenní svět – legitimizace je tvořivý akt, v němž dotyčný nastolí novou metaforu či paralelismus a tak transformuje část symbolické soustavy sdílené okolím do nové podoby, čili vlastně změni svět)

A to vybírám jen to, co mě během malé chvilky napadlo. Konzultace s přehledovými knihami o religionistických teoriích jich přihodí o řád víc. Nejde o to zkoušet všechny, ale formulovat nějaké jasné kritérium, podle kterého jsou právě tyto relevantní a proč jsou jiné vyřazeny.

Závěr: Problém s užitými interpretacemi spočívá v tom, že jsou aplikované mechanicky, vágně, a nezískáváme jejich použitím nějaké objasnění, které by nám látku odemklo jako klíč.

Hodnocení: 6 bodů z 8.

5) OBECNÝ PŘESAĤ PRÁCE

Práce je užitečná jakožto dobře napsaný výtah z primárních pramenů, který čtenáři poskytuje velmi detailní přehled o problematice. Její užitečnost pro specialisty na jiné oblasti by bývala byla větší, kdyby se autorovi podařilo za pomoci zvolených interpretačních rámců nechat vystat nějaké obecné téma, které lze transkulturně srovnávat. V případě této práce ponechal autor břímě nalezení obecných principů na čtenáři samotném.

Hodnocení: 4 body z 8.

Otázky k diskusi:

- 1) Co byste v dnešní kultuře spatřoval jako nejbližší adekvát Vámi sledované legitimizace z doby republikánského Říma?
- 2) Jaké sféry plní dnes roli obdobnou římskému náboženství při legitimizaci činů politiků a veřejně činných osobností?
- 3) Jakým způsobem se delegitimizuje?
- 4) Jsou některé z dnes užívaných opor legitimizace v nějakém smyslu „numinózní“?
- 5) Poskytně nám srovnání s dneškem nějaký užitečný vhled do situace římské, nebo je podobnost jen vzdálená a přenášení mezi kulturami by bylo zavádějící?

Celkové hodnocení: 33, tj. výborně.

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, oponent ji proto doporučuje k obhajobě se známkou **výborně**.

V Praze dne 10. 9. 2017

Mgr. Jan Kozák, PhD.
Ústav filosofie a religionistiky